

ประเด็น สังคม ฉบับที่ B 33	1 ก.ค. 68	วิทยาลัยการทัพบก
ประเด็น สังคม	ไทย-กัมพูชา : รอยร้าวทางสังคมในเงาสะทอนประวัติศาสตร์และความขัดแย้งในโลกสมัยใหม่	
ประเด็นสำคัญ	- รอยร้าวจากอดีต - ความขัดแย้งในโลกสมัยใหม่ - ผลกระทบต่อสังคมไทย	

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยและกัมพูชาถือเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์อันซับซ้อน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมือง แม้จะมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการทูตในระดับภูมิภาค (โดยเฉพาะภายใต้กรอบอาเซียน) แต่บ่อยครั้งความสัมพันธ์นี้กลับถูกขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ชาตินิยม

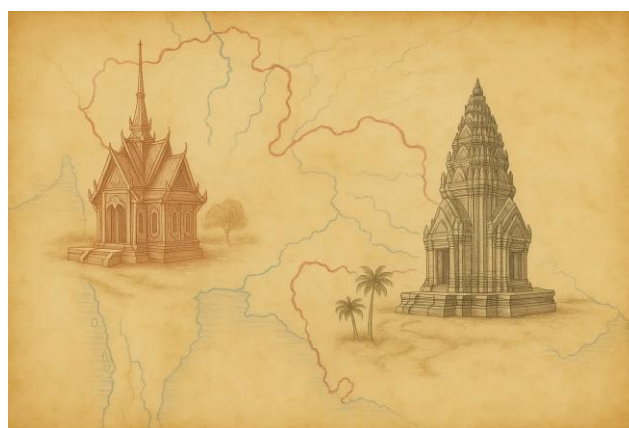
ความเข้าใจผิด และการบิดเบือนข้อมูลในสังคม รอยร้าวทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงหลังมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ แต่เป็นผลสะสมของโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ การเล่าเรื่องของรัฐ และการหล่อหลอมอัตลักษณ์แห่งชาติตั้งแต่อดีต ซึ่งสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อสื่อและโซเชียลมีเดียกลายเป็นกลไกที่ขยายความขัดแย้งอย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต

รอยร้าวจากอดีต : ประวัติศาสตร์ที่เล่าไม่ตรงกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาในอดีตนั้นมีลักษณะของการต่อสู้แย่งชิงอำนาจและทรัพยากร ซึ่งปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองชาติ ความแตกต่างของการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์นี้นำไปสู่ความเข้าใจที่สวนทางกันในระดับประชาชน และส่งผลให้เกิดอคติทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจมาจากบริบทของ “ประวัติศาสตร์ที่เล่าไม่ตรงกัน” หมายถึง การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับอดีตของชาติที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น ฝ่ายไทยมักกล่าวถึงกัมพูชาในฐานะ “เมืองประเทศราช” ที่เคยอยู่ภายใต้อำนาจสยาม ฝ่ายกัมพูชากล่าวถึงไทยในฐานะ “ผู้รุกราน” ที่มีการยึดครองแผ่นดินและทำลายวัฒนธรรมเขมร ทั้งนี้ ประวัติศาสตร์มิใช่สิ่งตายตัวหรือวัตถุธรรมชาติที่ค้นพบได้ หากแต่เป็น “เครื่องมือ” ที่รัฐ สถาบันการศึกษา และสื่อ ใช้หล่อหลอมอัตลักษณ์ของประชาชนและสร้างความชอบธรรมทางการเมือง

1. การสร้าง “ประวัติศาสตร์ชาติ” ที่เลือกเล่าแต่ด้านเดียว ทั้งประเทศไทยและกัมพูชา ต่างใช้ประวัติศาสตร์ในการปลูกฝังอัตลักษณ์ผ่านระบบการศึกษา โดยเน้นย้ำบทบาทของชาติของตนว่าเป็นฝ่ายที่ “ถูกกระทำ” หรือ “ยิ่งใหญ่กว่า” อยู่เสมอ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ในไทย หลักสูตรประวัติศาสตร์ชาติไทยมักเล่าว่าไทยเป็นประเทศที่ “ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของใคร” และกล่าวถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา-รัตนโกสินทร์ โดยมีการกล่าวถึงกัมพูชาในฐานะ “ประเทศราช” หรือ “เมืองขึ้น” ที่ไทยเคยปกครองในอดีต ในกัมพูชา ระบบการศึกษาเน้นการเล่าประวัติศาสตร์ของการสูญเสียอำนาจ ความตกต่ำหลังจักรวรรดิเขมร และการถูกรุกรานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะไทย ซึ่งถูกมองว่าเป็นผู้ลบล้างวัฒนธรรม และขโมยมรดกทางประวัติศาสตร์ของเขมรไปเป็นของตน ประวัติศาสตร์เช่นนี้ ไม่เพียงแต่ทำให้คนในชาติ “มองตัวเองในฐานะเหยื่อ” หรือ “ผู้ยิ่งใหญ่” แต่ยังส่งผลให้ประชาชนมองผู้อื่นอย่างหวาดระแวง หรือดูแคลน

2. ความขัดแย้งในมุมมองต่อพื้นที่ วัฒนธรรม และมรดกทางประวัติศาสตร์ ความต่างของการเล่าเรื่องยังสะท้อนผ่านการตีความพื้นที่และวัฒนธรรม เช่น ปราสาทพระวิหาร ไทยเห็นว่าอยู่ในพื้นที่ทับซ้อน แม้ศาลโลกจะตัดสินให้เป็นของกัมพูชาในปี 1962 และให้ขยายขอบเขตเพิ่มเติมในปี 2013 แต่ประชาชนไทยบางส่วนยังรู้สึก “เสีย” ดินแดน การจดทะเบียนมรดกโลกของวัฒนธรรม เช่น กัมพูชาจัด โขน เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดเสียงวิจารณ์จากไทยว่าเป็นการ “แย่ง” วัฒนธรรม รามเกียรติ์ / รามายณะ ทั้งสองประเทศต่างเคลมว่าฉบับของตนมีเอกลักษณ์สูงสุด สะท้อนถึงการแข่งขันกันในเชิงวัฒนธรรมมากกว่าความร่วมมือ ความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อถกเถียงทางวิชาการ แต่กลายเป็นวาระแห่งชาติ และถูกใช้กระตุ้นอารมณ์สาธารณะได้ง่าย

3. ประวัติศาสตร์แบบ “ศูนย์กลางของตน” (Ethnocentric History) ทั้งสองประเทศต่างใช้วิธีเล่าประวัติศาสตร์แบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (ethnocentrism) โดยให้ความสำคัญกับ “ความดีของเรา” และ “ความร้ายของเขา” ซึ่งส่งผลให้การสร้างความเข้าใจร่วมกันเป็นไปได้ยาก ตัวอย่างเช่น ไทยอาจมองการขยายอำนาจในอดีตว่าเป็นการ “คุ้มครองรัฐบริวาร” ขณะที่กัมพูชามองว่าเป็น “การรุกรานและล่าอาณานิคมแบบดั้งเดิม” ความต่างในกรอบความคิดเหล่านี้ยังตอกย้ำภาพลักษณ์ของ “อีกฝ่าย” ให้กลายเป็น “ผู้คุกคาม” หรือ “ผู้ไม่จริงใจ” แม้ในยุคที่ไม่มีสงคราม

4. ผลกระทบของประวัติศาสตร์ต่อความรู้สึกของประชาชน เยาวชนไทยจำนวนมากมีภาพจำของกัมพูชาในเชิงด้อยค่า โดยเฉพาะในวาทกรรมโบราณที่ถูกสืบทอดมา เช่น “แขกเขมร” ขณะที่เยาวชนกัมพูชาจำนวนหนึ่งเติบโตมากับความโกรธแค้นต่อไทย ซึ่งถูกมองว่าเป็นผู้กดขี่วัฒนธรรมและโอกาสจากเขมรมาโดยตลอด กรณีการจลาจลสถานทูตไทยในพนมเปญปี 2003 เป็นตัวอย่างของการปลูกอารมณ์สาธารณะด้วยเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ถูกขยายโดยข่าวปลอม ซึ่งสามารถกลุ่ลมาเป็นความรุนแรงทางกายภาพได้

“ประวัติศาสตร์ที่เล่าไม่ตรงกัน” คือรากของรอยร้าวทางสังคมที่ยากจะสมาน หากไทยและกัมพูชายังไม่สามารถยอมรับความจริงว่า ไม่มีประวัติศาสตร์ชาติใดสมบูรณ์โดยปราศจากมุมมองของตนเอง การปะทะในเชิงอารมณ์จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยเฉพาะในสังคมที่ยิ่งเปราะบางต่อกระแสข่าวและความรู้สึกชาตินิยม ทางออก

อยู่กับการส่งเสริมประวัติศาสตร์แบบร่วมรับรู้ (Shared Understanding) ไม่ใช่เพื่อยืนยันว่าใครถูกหรือผิดในอดีต แต่เพื่อสร้างอนาคตที่ไม่ถูกกำหนดโดยอคติจากอดีต

ความขัดแย้งในโลกสมัยใหม่ : เมื่ออารมณ์ชาตินิยมแทนที่เหตุผล

ในยุคดิจิทัล ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เวทีทางการเมืองทูต หรือข้อพิพาทเรื่องเขตแดนอีกต่อไป แต่กลับย้ายสนามมาสู่ “สงครามวาทกรรม” บนโลกออนไลน์ ซึ่งขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ชาตินิยม ความไม่พอใจสะสม และกระแสสื่อที่กระตุ้นปฏิกิริยาอย่างรวดเร็ว โดยปราศจากการกลั่นกรอง

1. โซเชียลมีเดีย: เติร์ดแห่งปฏิกิริยาแห่งอคติ แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, TikTok, Twitter (X)

กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้คนจากทั้งสองประเทศใช้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น คลิปการอ้างวัฒนธรรมว่าเป็นของชาติใด การแสดงแผนที่ที่บ่งชี้อาณาเขตทับซ้อน การพาดพิงถึงอดีตในเชิงลบ เช่น “ไทยเคยรุกราน” หรือ “กัมพูชาเคยเป็นเมืองขึ้น” ในสื่อเหล่านี้ “ความจริง” มักถูกกลบด้วย “ความรู้สึก” ที่ผู้ใช้ผลิตซ้ำและส่งต่อในรูปแบบมีม วิดีโอ หรือคอนเทนต์สั้น เพื่อเรียกรอยต่อและการมีส่วนร่วม โดยไม่สนใจข้อเท็จจริงหรือบริบททางประวัติศาสตร์อย่างถ่องแท้

2. วาทกรรมชาตินิยมใหม่: เมื่อความรักชาติกลายเป็นการต่อต้านผู้อื่น

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการขยายความหมายของ “ความรักชาติ” ให้ครอบคลุมถึงการปกป้องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรืออธิปไตย จนกลายเป็นวาทกรรมที่ใช้ตอบโต้ทุกความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่ว่าจะเป็น คนไทยบางกลุ่มที่วิจารณ์พฤติกรรมชาตินิยมของไทย ถูกกล่าวหาว่า “ไม่รักชาติ” หรือ “เข้าข้างเขมร” คนกัมพูชาที่เสนอความร่วมมือ ถูกโจมตีว่า “ขายชาติ” หรือ “ลืมอดีต” ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า “ชาตินิยมเชิงปฏิเสธ” (negative nationalism) ที่แทนที่จะสร้างพลังร่วม กลับทำให้สังคมแบ่งแยกเป็น “พวกเรา” กับ “พวกเขา” อย่างสุดโต่ง

3. การใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือทางการเมือง

นักการเมืองและกลุ่มอำนาจในทั้งสองประเทศ มักหยิบประเด็นประวัติศาสตร์ขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานเสียง เช่น ย้อนอดีตความสูญเสียของกัมพูชาเพื่อปลุกความโกรธแค้น ย้ำถึงชัยชนะหรืออำนาจของไทยในอดีตเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ แนวทางนี้เป็นการทำให้ “อดีตที่ผ่านพ้นไป” กลายเป็น “ปัจจุบันที่ไม่มีวันยุติ” ซึ่งทำให้ประชาชนติดอยู่ในวังวนของความรู้สึกเจ็บปวด ความคับข้องใจ และความต้องการเอาคืน แทนที่จะเดินหน้าสร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างกัน

4. สื่อมวลชน: จากผู้ให้ข้อมูลสู่ผู้สร้างกระแส ในหลายกรณี สื่อมวลชนทั้งสองประเทศมีส่วนในการโหมกระพือความขัดแย้งด้วยการเสนอข่าวที่ขาดความเป็นกลาง เช่น ใช้พาดหัวข่าวที่กระตุ้นความกลัวหรือโกรธ เน้นภาพความรุนแรง ความขัดแย้ง หรือการแสดงออกของอีกฝ่ายในเชิงลบ ขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือนำเสนออีกมุมของเรื่อง สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนขาดข้อมูลเชิงวิเคราะห์ และถูกชักนำโดยความรู้สึกมากกว่าเหตุผล

5. ความเปราะบางของประชาชน: เมื่ออัตลักษณ์ถูกคุกคาม ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้สึกไม่มั่นคงในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนบางกลุ่มหันไปพึ่งพาอัตลักษณ์ชาติในรูปแบบสุดโต่งเพื่อเยียวยาความกลัว เช่น เยาวชนที่รู้สึกว่าเขาชาติของตนถูกดูแคลน จึงแสดงออกเชิงรุนแรง ผู้ใหญ่ที่เติบโตมากับภาพจำในอดีต พยายามรักษาภาพนั้นไว้ด้วยการปฏิเสธความเปลี่ยนแปลง

ผลกระทบทางสังคม : ความไม่ไว้วางใจ และการลดทอนศักยภาพร่วมกัน

1. ระดับประชาชน เกิดความรู้สึกหวาดระแวงระหว่างชาวไทยและกัมพูชา ทั้งในพื้นที่ชายแดนและในพื้นที่เมือง เช่น การเลือกปฏิบัติต่อแรงงานกัมพูชา หรือการรังเกียจคนไทยในบางพื้นที่ของกัมพูชา
2. ระดับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ การช่วงชิงกันในเรื่องวัฒนธรรมทำให้ประชาชนมองวัฒนธรรมของอีกฝ่ายอย่างไม่เป็นธรรม เช่น การเหยียดวัฒนธรรมอาหารหรือการแต่งกายของอีกประเทศ
3. ระดับภูมิภาคและเศรษฐกิจ ความขัดแย้งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือในกรอบอาเซียน ทั้งในแง่ของการค้า การท่องเที่ยว และการวางแผนนโยบายร่วมระหว่างรัฐชายแดน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นเปรียบเสมือนเพื่อนบ้านที่มีอดีตซับซ้อนและมีรอยแผลร่วมกัน การจะสมานแผลเหล่านี้ได้ จำเป็นต้องเริ่มจากระดับสังคม ไม่ใช่แค่รัฐต่อรัฐ การเข้าใจรากของความขัดแย้ง และเลือกสื่อสารด้วยเหตุผลแทนอารมณ์คือกุญแจสำคัญ เพราะสุดท้ายแล้ว ไทยและกัมพูชาต้องอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเดียวกัน ไม่ใช่ในฐานะ “คู่แข่งทางวัฒนธรรม” แต่ในฐานะ “เพื่อนบ้านที่มีประวัติศาสตร์ร่วม” และสามารถสร้างอนาคตร่วมกันได้อย่างสันติ

พ.อ.หญิง ฌัก ภัคคะกรณ์

อจ.ทก.สมย.วทป.

อ้างอิง

1. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
2. <https://www.bbc.com/thai>
3. <https://themomentum.co/>
4. <https://www.thaipbs.or.th>

ท่านสามารถสืบทอดข้อมูลย้อนหลังได้
โดยการสแกน QR Code ด้านล่างนี้

